

Բ Ի Ի Ր Ա Կ Ն

Ն Ր Ա Գ Ի Ր

ԿՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹ ԸՄԷՆ ՉՈՐԵՔՇԱՐԹԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Դատաներ ու Պոլիս Տարեկան 50 Դրուշ
վեցամեայ 30
Օտար երկիրներ (6 Բուպլի) 15 Տրամի

Հ Ա Ս Յ Է

در سعادتده بفتحه قوسنده قاضعسكر خاندانه
« پوراغن » غزتمی اداره سنه
ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ ԲԻՒՐԱԿՆԻ
Դագաօէր խան, Պահմէ գարա, և Պոլիս

ՅՈՐԵԼԵԱՐ ՊԵՐՃ ՊԻՕՇԵՆՑ

(ԴԻՄԱՍՏՈՒԵՐ)

Գրական ու գիտական մարդոց գործունէութեան յորելեանը տանել սիրուն ու քաջալերող գաղափար մըն է զոր մեր մէջ յղացան ու իրականացուցին Ռուսահայերը: Երկար պիտի ըլլար մի առ մի թուել անուններն այն հոշակաւոր Ռուսահայերու որոնք զրամայէս ու բարոյապէս պսակուած են յորելեանով: Չկայ Ռուսահայ գրական կամ գիտական անմխտելի կարողութեան տէր մէկը որ այսպիսի գնահատման մը և համակրական ցոյցերու արժանացած չըլլայ: Շատ մը սրտի ու մտքի մտտիկ անձերէ ետք՝ կարգը եկաւ Ռուսահայ ծանօթ վիպասան Պերճ Պոչենցի (իսկական անունը՝ Յովհաննէս Տէր Առաքելեան) որու կեանքի ընդհանուր զիժերը կը ծանօթացնենք և իւրականի » ընթերցողներուն :

Պերճ Պոչենցի ծնած է 1837 ին Երևանի Աշտարակ գեղը :

Յովհաննէս Տէր Առաքելեան իր նախակրթութիւնը ստացաւ Աշտարակի գեղական դպրոցին մէջ, զոր ինչպէս նաև այս կարգի դպրոցները, Ռուսահայերը

յիտանական թուականէն առաջ, և Եւրոպանոց կը կոչէին: Պատանի Յովհաննէսը իր սրամտութեամբ Ներսէս Ե. Կաթողիկոսի ուշադրութիւնը գրաւելով՝ Թիֆլիսի Ներսեսեան դպրանոցը մտաւ ուր իր ուսման ընթացքն աւարտեց 1855 ին: Այնուհետեւ ա՛լ աւելի կատարելագործուելու բուռն տենչով՝ մէկ երկու տարի հետեւեցաւ Թիֆլիսի Գիմնազիոնի բարձր դասերուն՝ սոսկ ունկնդիր, Բաւական գոհացուցիչ գրական պաշարով ինքզինքը նուիրեց ժողովրդական-վիպական գրականութեան սրուն պէտքը շատ զգայի էր, ինչպէս ցարդ, Ռուսահայ ինտելիգէն գասուն: Աւելորդ է ըսել թէ Պերճ Պոչենցի եռանդեամբ փարելով իր ասպարէզին՝ յառաջադիմեց, շատ յառաջադիմեց . իր միակ մտատիպարն էր՝ Ռուսահայ առաջին աշխարհաբար գրողը:

Պերճ Պոչենցի գրական երակայրիքն էր « Առ անձկալին Շուշան » չափաբերուած քերթուածը որ նախ 1850 ին « Մեղուի » մէջ հրատարակուեցաւ և ապա, վերստին « Աղբիւր » մանկական ամսագրին մէջ, 1888, Սեպտ. :

Պոչենցի, իսկպաէս Ռուսահայ գրագէտ, նախ պարտաւոր զգաց ինքզինքը Ռուսաշխարհի ժողովրդի կեանքը և

1099

յետոյ գրիչը մեղանը թաթիկել : Այս մասին ընտրեց իր ծննդավայրը , Աշտարակ , ու այսպէս 1860ին հրատարակեց «Կոռնէկ» ամսագրի մէջ իր « Սօս ու Վարդիթեր » վիպասանութիւնը : Ժողովուրդը համակրանքով ողջունեց Պօռնիցն ու իր հոգեբանական վէպը : Վիպասանը տնուն ու զիրք չինած էր արդէն այդ թուականէն . զինքը 1863ին « Կոռնէկ » օգնական-խմբագիր կը տեսնենք :

Գրած համակրանքէն խրախուսուած ինքն ալ ի ընէ աշխատող , յարատեւող ու աննկուն կամքի տէր, 1878-1883 , իր իմացականութեան հասուն , սրաթափանց կէտադասող շրջանին , զրական գործուկնութեան փառայեղ ժամանակամրջոց մը բոլորեց : Այս միջոցին էր որ հետզհետէ լոյս տեսան իր ընկերաբան-գրական տխումանքալ երկատրութիւնները . « Կոռնէկ » (1878) , « Հացի խնդիր » (1880) ու « Եսէկն » (1883) զորոնք նախ « Փորձեր » ու մէջ հրատարակեց : Ընթերցողին տպաւորութիւնը մեծ է , անհուշապէս մեծ , այնպէս որ տասնեակ տարիներ անշնելով անկէ ի վեր , զիս թարմ կը մնան :

Բանի մը զարոցական հանդէսներու առթիւ խօսած ճառերէն զտտ , Պր . Կ . Եղեանցի , (1864) , 200 էջէ բաղկացած հնարասական մէկ երկը ռուսերէնէ հայերէնի թարգմանած է :

Աստուածաբանութեան , կրօնական ուսմանց ալ հմուտ է Պերճ Պօռնից , և « Աստուածաբանութեան Մագիստրոսի » կենդակ ընդունած է Գէորգ Դ . Կաթողիկոսէն , որուն յանձնարարութեամբ հայ արեւելեան բարբառի թարգմանած է Աւետարանը՝ ժողովրդին զէպի բողոքականութեան զիմելու առաջին առնելու համար :

Պօռնիցի երկերը ուշադրութեամբ ընթերցողներն ու զննադասները միահաճամուտ կը հուսատան թէ առաստայ վիպասաններու և ոչ մէկը կրցած է այնչափ խզմտորէն կրկտել ու ճշգորէն պատկերացնել ժողովրդի կեանքն , որչափ ինք Պօռնից , Հայ ազգագրութիւնը , այսինքն ժողովրդի առանին սովորու-

թիւնները , նիստ ու կացը , յարաբերութիւնները , զրազումներու վերաբերեալ պատկերները կը կազմեն Պօռնիցի վիպասանութեան ստաղձը , Մտածելու է թէ հայ ազգագրական նիւթերը Պօռնիցի նկարչական գրչին տակ ի՞նչ զիւթիչ պատկերներ արտադրած են : Այս տեսակէտով « Կոռնէկ » , « Հացի խնդիր » , ու « Սօս ու Վարդիթեր » Հայ ազգագրութեան կոթողներ համարել քիչ մը չափազանց չէ :

Պօռնիցի վէպերն երբեք ճանճրոյթ չեն ազգեր . սարուն գրիչ , պատկերալից բացատրութիւններ , շինական կեանքի տեսարաններ կը զիւթեն ընթերցողը . զէթ իմ մասին որ զեղացի ըլլալով՝ կը նախընտրեմ « Նայ-լայի » Ե՛ մանաւանդ եւրոպական կեանքէ առնընուածներէն : Նկարագրած զեղի հարսանեկան խրախճանքը , ժողովրդական բանահիւսութեան ամէնէն զողարիկ երգերով , սրախօսութեամբ ու ժողովրդական խաղերով , ըտտ գրախօսներու , ընթերցողին արտօմակը կը զրդանն և ուշադրութիւնը կը լարեն յարորդ տեսարաններուն և վէպի թիւի շարունակութեան վրայ : Վէպի հանդոյցն ալ շատ ճարտարօրէն հիւսուած է . զրադիտօրէն ստղտանելի կէտ մը չի նշմարուիր Պօռնիցիցի երկերուն մէջ : Բնութեան հաստատարիմ զուակի թանճրացեալ երեւոյթները , ընկերական խնդիրները այնպիսի վրձինով մը կը նկարագրէ որ զինք զեղեցկագիտօրէն (esthétiquement) քաջ առնեսագեհ անուանելու չեն վարանիր քննադասներն ու քրոնիկագիրները : Իրք հոգեբան ու ընկերաբան « Հացի խնդիր » մէջ փորձած է թափանցել ներքին աշխարհին ու իր գրչին տակ մարմնացնել . և սակայն քիչ մը իրականութեանէ հեռացած է . բանաստեղծի աւիւնը զօրեղապէս ազգած է այս մասին իր վրայ , այնպէս որ ինքզինքդ հէքեաթներու աշխարհը իրապարտած կը կարծես :

Պերճ Պօռնիցի այս վէպերը լեզուաբանօրէն ալ նշանակալից են : Ռուսա-

հայերը զանազան ճոխ դաւառարարաւ-
ներ ունին. ասոնց մէջ առաջին տեղը կը
գրաւ Երեւանեան նահանգինը որ հի-
մակուան Ռուսահայոց գրական լեզուի
աղբիւրը կը կազմէ : Պոռնոցի վէպե-
րուն մէջ այս դաւառարարաւի բոլոր
նրբութիւնները երեւան կուզան, — Ժո-
ղովրդական ոճեր, ասացուածքներ, բա-
սեր :

1870—1884 ին վարեց Երեւանի, Պա-
թուի ու կարսի նահանգներու ծխա-
կան դպրոցներու վերատեսչութիւնը :
Այս պաշտօնին մէջ նաեւ իրրիւ ուղղա-
խօս, 'գործունեայ, տիպար տեսուչ մը
ճանչուեցաւ : 1888ին Կովկասիոյ հայ
դպրոցներու փակման առջին շրջանին՝
խեղճ վիպասանը ամխովսճատութեան
պարսպեցաւ : Վերջերս ներսեսեան զրպ-
րանոցի մէջ դասախօս կարգուեցաւ եւ
ն. Ս. Օժութեան յանձնարարութեամբ
հանգստեան կոչուեցաւ :

Թէև տարբ տարի առաջ « Աղբիւր »
ամսագրի նախաձեռնութեամբ Պոռնոցի
յուրեղեանը տօնելու հրաւէր մը եղաւ,
սակայն վերջերս, այս ամառ պատկուե-
ցաւ ներսեսեան Դպրանոցի Հոգաբար-
ձութեան ջանքով :

« Բիրակն » իբր Թրքահայոց Հայ ազ-
գագրութեան, բանասիրութեան ու լեզ-
ուարանութեան օրկանը, կը խնդակցի,
կը շնորհաւորէ յարգելի յուրեակարը, պար-
կեշտ, լուրջ քաղաքացին, Հայ ազգա-
գրութեան նախակարգապետներէն մէկը,
որուն շատ բան կը պարտինք :

Դ. ԽԱԶԿՈՆՅ

ՇՆՈՐՀԱԿԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՅԱՆՔ
ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՊԱՏ. ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵՆԵՆ
Հ. ԲԱԶՈՒՆԻՒԻ
Ը Ն Փ . Բ Ա Ռ Մ Բ Ա Ն
Դիտութեանց եւ արուեստից
Պատկերազարդ հոյակապ գործը
Դիցն 60 ՖռաճԲ

Գ Ր Ա Խ Օ Ս Ա Կ Ա Ն

Ճաշակ գաղղիական արդի բանաս-
տեղծութեան. — Ֆրանսուա Քօքիի՝
ՀՍԿՈՒՄԸ եւ ՊԱՐԲՆԵՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐ-
ՄԱԴՈՒԼ, քարգմանեց Հ. Արսէն Աս-
դիկեան, ի Մխիթարեանց, Վեճեհիկ. —
Ս. Ազգար, 1899 :

Օտար մասունագրութիւններէ թարգ-
մանութիւններ ընելու զազափարն ա-
նոնցմէ է որոնք ամենալուրջ նշանա-
կութիւն ունին ազգի մը գրականութեան
ինքնուրոյն զարգացման տեսակէտով :
Երբէ՞ք ներելի չէ երեւակայել կատար-
եալ ինքնաբաւութիւն — Հարց մը՝ զոր
արդէն առիթն ունեցած եմ ուսումնասի-
րելու այս էջերուն մէջ : Գլխաւոր խնդ-
րին է գիտութիւնն ունենալ թարգմա-
նելի գործերուն ընտրութեան՝ եւ խելա-
ցիութիւնը՝ չափելու կարեւորութեան
բաժինն անոնց՝ զոր կ'ուզենք ծառայե-
ցնել իբրեւ եկամտոտ տարրեր՝ մեր ինք-
նուրոյն գրական բարգաւաճման :

Ասիկա ամբողջ 'հարց մըն է, արժանի
առանձին ուսումնասիրութեան :

Այսօր բաւականանանք յիշելով թէ
երբ թարգմանելի գործն ունի զուտ զը-
րական-արուեստագիտական արժանիք,
— ինչպէս է ներկայ հատորիկը, —
թարգմանչին աշխատութիւնը հարկ է
ձգտի զլխաւորաբար հասկնալ նեղինակն
իր բնագրին մէջ, իւրացնել անոր ոգին ու
արտայայտել զայն՝ փոխադրուած լեզ-
ուին յատուկ իսկատպութիւններուն հա-
մեմատ : Այս ամենափափուկ ու զօրա-
րին գործողութեան մէջ՝ առանց թուլ-
ցնելու բնագրին ջիգերը, առանց զու-
նաթափ ու կենսազուրկ ընելու այդ ծա-
ղիկը, առանց, հնարաւորութեան սահ-
մանին մէջ, անոր զգացնելու իր նոր հո-
ղին ու նոր կլիմային խորթութիւններն
ու վերջապէս առանց զայն մեղցնելու
պանդխտութեան ցաւէն :

Բոլորին մէջ՝ այնքան իրական ու ան-
հերքելի տաղանդի՝ որքան բարոյակա-
նութեան ու խղճի պարագայ մը կը տես-

նեմ ես իմ մասին, վասնզի զրազէտին որ իր միտին զաւկններուն չափ ու թերեւ աւելի կը սիրէ իր միտքին զաւկնները, չկայ զուցէ աւելի մեծ սուղ ու ցաւ քան այն՝ երբ նա կը տեսնէ այդ մտքի հարազատներուն մաճը՝ այս կամ այն եղանակաւ: Գեշ թարգմանիչ մը՝ անիրաւոյ մը, ոճրագործ մըն է նեղիւնակին նկատմամբ:

Յրանսուա Քօթ՝ Յրանսացի ապորոյ զրազէտներուն հին սերնդին ամէնէն սիրուն բանաստեղծներէն մէկն է: Իր բանաստեղծական գործը չի կըրնար ուրացուիլ բնաւ, հակառակ նորերուն չափազանցուած խտտապահանջութիւններուն: Թերեւս կը բաւէ իրեն « Infinites » ներք, սիրոյ ժանեկազարդ սենեկին այդ հոտաւէտ ու զզլիկ մեղկութիւնով փունջերը կապած ըլլալ, յաւէտ բանաստեղծ մնալու համար: Այս ակապիտով իր La veilleeին ու La grève de Forgeronsին թարգմանութեան գազափարն անօգուտ պէտք չէ նկատուի մեր զրականութեան համար: Հաճելի է ուրեմն բարեւել նորէն Վենետիկը, մեր զրակին ու մտաւորական վերածնունդին այդ վառարանը որ մեզ վարժեցուցած է իր զեզարուեստութիւն ու կիրթ ճաշակին անակնկալներուն, Բագրատունիին, Հիւրմիւզին ու Ալիշանին մտքի հայրենիքը՝ կ'երևի թէ տակալին ընդունակ է մշակուած ու սրբուն բուսականութեան մը: պարագայ մը՝ որ կրնայ միտթարական համարուիլ մեր օրուան հապճեպ ու ճշտապատ լրագրական զրականութեան հանդէպ:

Յրանսուա Քօթէն բառնալիքն բանաստեղծ մըն է, Իր զործին ամէնէն զըլխաւոր յատկանիշն է իր ոճանաւորը, անստղիւտ՝ կշտութեան, ներդաշակութեան, ու չափաբերական պայմաններու տեսակէտներով: Ինքը՝ ամէնէն խղճամիտ սուղալայններէն է, եւ իր ստանաւորն՝ ամէնէն քնքուշը, ամէնէն արուեստաւորը, ամէնէն ճարտարօրէն ու զոտականօրէն հիւսուած կամ քանդակա-

գործուածն է՝ զոր կարդացած ըլլամ երբեք: Ոտանաւորը սիրողին համար ո՛չ մէկ հեյն այնքան անկեղծ է ու իրական՝ քան անսղիւտ ստանաւորի մը ընթերցումը: Այդ սէրը յաճախ կը հասնի մոլորականութեան՝ արուեստասէր մարդուն մէջ: Այդ պատճառաւ ապահովաբար որ զրականութեան բարեխիղճ ու մեծանուն դատաւոր մը, Պաուլէ Տ'Օրըլ-Վլայի, գրելով Լամաթիինին վրայ, կ'ըսէ:

« Իր ստանաւորները... ստանաւորներ, ... Անա ինչ որ կայ ամէնէն զեղեցիկ, չեմ ըսեր մարդոց լեզուին մէջ, բայց մարդոց բոլոր լեզուներուն մէջ, ինչ որ ալ ըլլան անոնք: Վասնզի ոչ նկար, ո՛չ երաժշտութիւն, ո՛չ արձան, ո՛չ մէկ որեւէ յիշատակարան՝ քարէ կամ արձակէ (prose) չէն արժեք այս գերմարդկայնօրէն պաշտելի բանը՝ գեղեցիկ ստանաւորը »:

Արդ Քօթէն, մեծ քննադատներու ալ կարծիքովը, զեղեցիկ ստանաւորները քրտն է ամէնէն աւելի:

Հ.Ղալիկեանի իրր թարգմանչի առաջին արժանիքը պիտի ըլլար հաւատարիմ մընալ նեղիւնակին այդ արժանիքին: Դոժբախտաբար այդ յաջողութիւնը չէ կրցած ունենալ երբեք: Նախ իր ընտրած չափին, — թատերական չափը — աշխարհաբարով չէ կրցած տալ այն սահունութիւնը որ սրբով անիկա փայլած է գրաբարի մէջ, Բագրատունիներու եւ Հիւրմիւզներու դրին տակ, կշտութեան եւ ներդաշակութեան զէմ բազմաթիւ ոճերներ կան իր սողերուն մէջ: Ընտրելու բանաստեղծ մը չի կրնար գրել կամ թարգմանել, օրինակն համար, նետուեսլներուն նման սողեր:

Վաղուրնէ սկսեալ ամեն օր կիրակի: Կը բռնենք... նստաւ կը սանջուրի: Խուցը վանդակ է մեզ համար... Ձեռքերը ձայլէ որ այն ամեն իմանալ... Տեսայ կինը կրճած նրսած խուցին մէկ անկիւն... »

Մինչ պառաւ կինս իսկ բաւ հանդարտ
 ու գրեթէ անչկոս...
 Գիտեմ թէ սպանութիւն մ'է, ւ'ամէնքն
 իսկ դասպարտեմ...
 եւ բացակայ սիրելոյն վրայ 'սոս կարի
 ինչ խօսելով...

Վերջապէս բնաւ հեշտին գրուածք մը :
 Ամէն վայրկեան խիճեր ու խորտուրոր-
 տութիւններ կը սայթաքեցնեն խեղճ ու
 տանաորը , մինչև վերջը անիրաւուած
 իր ամէնէն առաջնակարգ պայմաններուն
 զէմ : Լեզուն ալ գրարարի աղտոտու-
 թիւններէն մաքրուած չէ բոլորովին ,
 մանաւանդ սահմանակէսի կը ի պարա-
 զան որ աշխարհաբար գրարարէն դա-
 տող ամէնէն հիմնական պայմաններէն
 մէկն է , նկատողութեան չէ առնուած
 մշտ .

Ոսկիէ մեծալիոնի մը մեզ գոր կրեք շապ-
 կին քակ...
 Փախ քային , հոն հեռուն սիբեր քակաւ
 լըռութիւն...
 Ձի հալկին ժխորը բզմադ կը յափաքցնէ ,
 բրնացնէ...

Յետոյ , այն տեսակ բացատրութիւն-
 ներ ու խօսքեր կան որոնք հետու են
 հայերէն ըլլալէ :
 Կրտսէի բաց ծրարին ներքեւ երկու քակ
 եղած...
 Մեր մա'րդն ես , վարպէս ժան...
 Բայց գիտցի որ անոնց ուզած զին զիս
 կը խեղդե...

Այս թերութիւններուն ցանկը ես կըր-
 նայի անպայման երկարել : Թարգմանիչն
 իր յառաջարկան մէջ խօսելով Ազատ-
 եանի թարգմանած Դարբիններուն վրայ ,
 բարձրագոյն սխալներ ուղած է մասնա-
 նի ընկ ճոն : Անկէջ ետքը շատ ան-
 շնորձ բան մըն է իրեն համար որ իր
 թարգմանութեան մէջ ալ վիտտան ոչ սա-
 կա սխալներ զորոնք մէկիկ մէկիկ մատ-
 նանի ընել՝ երկար ու աւելորդ կ'ըլլար :
 Թարգմանիչ հաւատարմութեան դա-
 զափարն իր կողմէն շատ սխալ հասկըց-
 ուած ըլլալ կը թուի : Հեղինակ մը օ-
 տար լեզուի մը բառ առ բառ չի փոխա-

զրուիր , առանց ծիծաղելի ու անուա-
 նարկիչ անհաւատարմութեան մը են-
 թարկելու : Հ. Ղազիկեանի թարգմանու-
 թեան մէջ՝ ա՛ս է սակայն խեղճ Ֆրան-
 սուա Քօթէ բանաստեղծին պարագան :
 Գրական արտագրութիւն մը՝ լնզուէ
 մը ուրիշ լեզուի փոխադրել , — ո՛չ թէ
 բառական թարգմանութիւնն ընել , —
 ամենափափուկ ու դժուարին գործ է ,
 Այդ համարձակութիւնը՝ մեծ գրական
 զարգացման տէր վարպետները կամ'նոյն
 իսկ տաղանդի տէր հեղինակներն ոճնե-
 ցած են օտար զրականութիւններուն մէջ :
 Մինչ նոյն ճամբէն եկողները միայն կըր-
 նան լաւ հատկնալ ու բացատրել զիրար :
 Վերջացնելով , զժրախտութիւն մըն է
 որ մեծ գովեստ մը չունենամ ընելիք
 Հ. Ղազիկեանի գրքովին մասին , բացի
 այն թէ տպագրութիւնը շատ մաքուր է
 ու սիրուն , ինչպէս նաև զեղարուեստա-
 կան ճաշակով :

Մակկարա ԿԱՐՕ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԷՖ. ԵԱԶՁԵԱՆ

Ճխոր եւ միանգամայն նուիրական
 պարտականութիւն մը կը ստիպէ զիս կեն-
 սագրութիւնը ընել անոր որ ըստ Թըլ-
 կատինցիի բացատրութեան , է Ո՞վ կը
 համարձակի անոր վրայ զրիչ շարժել-
 անոր , որ Աստուած ափերով հանձար
 տուած էր : Ի՞նչ տկարութիւն եւ յու-
 սահատութիւն որ պիտի զգար մէկը , երբ
 ջանար նկարագրել մեծատարած լեռ մը ,
 նոյնը կը զգած ես , երբ կը ջանած ըստ-
 ուերագծել այս անչնչացեալ , բայց յու-
 ւէտ աննահ անձին կեանքը : Ի՞մ խօս-
 քերս եւ բառերս այս ինքնայայտ հան-
 ճարը զրուակելու համար ոչինչ են , եթէ
 անկէջ ալ պակաս չեն : Շատ փափաքելի
 էր որ հանգուցեալը չ'ունենար կարգ մը
 թերութիւններ որոնք իր հանձարին վը-
 բայ ստուեր մը կը ձգեն : Մաճըր ամէն
 յանցանքներ եւ թերութիւններ լայն քօ-
 ղով մը կը ծածկէ , եւ այն տեղէն որ
 գերեզմանի շուշը կ'անցնի , արգահա-

տանքի եւ սիրոյ հոգին կուգայ : Էն անգութ մարդն իսկ չիկրնար համարձակել գէշ խօսելու անոր վրայ որ մնած է : Աստուած կրնայ միայն դատել մտեղները եւ մահկանացուներն զուէին չի կարօտիր : Ինչ որ Աստուծոյ կը վերաբերի՝ մեզի համար նուիրական է : Բայց անկեղծութիւնը պարտք կը զնէ ըսել ինչ որ ճշմարիտ է : առանց դատախիտողի հովեր անելու :

Յովհաննէս էֆ. Եագճեան միակ անձն էր որուն կորուստին վրայ կը ցաւի եւ ստարակութիւնը. — միծառ մասամբ եւ ուսումնական դասակարգը ամբողջ : Այսպիսի անձնաւորութիւններ քիչ երեւան կուգան եւ այն ալ շատ երկայն ժամանակի մէջ : 100 տարիէն ալ կարելի է ասանկ անձնաւորութիւն մը չտեսնենք եթէ այդքան ապրինք — եւ միայն յուստարութիւն կտակենք մեր թոռներուն :

Հանգուցեալը ընկ Մայաթիացի էր : Իր հայրը կարգ մը զբաղական կորուստներու պատճառաւ կը ստիպուի Խարբերդ գալ : Ինք ընթերցատէր մարդ մը ըլլալով՝ առաջին գործը կ'ընէ իր տղուն կըրթութիւն մը տալ : ուստի այդ ատենի էն համբաւաւոր Խոճային քով աշակերտ կը զնէ : Քանի մը ամիսներ աշխ Խոճային քով դաս աննելէն ետքը, Յովհաննէս էֆէնտի ինքնաշխատութեամբ կը սկսի մշակել թուրքերէն լեզուն : Հայերէն լեզուն ալ զիրութեամբ ձեռք կը ձգէ : Քանի մը տարիներ Առաջնորդի զբաղիր կ'ըլլայ : յետոյ Մէլզոյի մէջ բացուած ազգային վարժարանի մը տնօրէն ուսուցիչ : Այս զարոյցը դոցուցելէն վերջ, քանի մը տարիներ ալ Խարբերդի մէջ այդպէս գործերով կը զբաղվի եւ յետոյ իր հօրը հետ կ'երթայ Մայաթիա : Այս միմիջոցին, արդէն համբաւ չինած, հեռագիր մը կ'ընդունի Այնթապ Գոլէճի տնօրէնէն, որ զինքը հինգ ոսկի ամսաթոշակով Գոլէճի թուրքերէն դասերուն ուսուցչութեան կը հրաւիրէ : Չմտ դիտեր ինչ պատճառաւ չ'ուզեր երթալ : Բայց հօրը ստիպման չդիմանալով վերջապէս կ'եր-

թայ : Հոն թուրքերէն դաս աւանդելով հանդերձ՝ իրեն թոյլ կը տրուի ներկայ գտնուիլ զարոյցի դասերուն Անգլիարէնի եւ բնական դիտութեանը դասերուն կը հետեւի : Միջանկեալ կ'երպով ըսեմ թէ շատ մեծ համակրանքով կը խօսէր բրէօֆ. Պէզճեանի վրայ եւ կ'ըսէր թէ միակ ուսուցիչն է որուն ընտրուիլ այդ զարոյցը կը փայլի եւ թէ՛ անոր դասախօսութիւնները շատ հմտով եւ միշտ նոր կ'ըլլային : Անգլիարէնը այնքան մը կը զարգացնէ որ բնական Աշխարհագրութիւնը անգլիարէնէ թուրքերէնի կը զարձնէ 30 ոսկի վարձքով : Այդ միջոցին օրէնագրութեան ալ կ'աշխատի, եւ, ինչպէս կ'ըլլայ, օրէնագրութեան դասաւանդութիւնն ալ իրեն կը յանձնուի : Այս միջոցին, ալ հայերէն լեզուն կը կատարելագործէ, այնպէս որ իր կարգ մը յօդուածները Աւետարեի զրկած՝ այնքան մը զբաւառ կ'ըլլան եղեր որ Գարագաշեան շի սրբագրեր, Իր քով ուսած են զաւատի երիտասարդներէն շատերը հայերէն մաքուր լեզուն : Իր աշակերաններն են ի մէջ այլոց Թըլկատինցին եւ Բիւզանդիոնի մէջ Գիւսակ ք ստորագրութեամբ յօդուածներ գրողը : Պէտք է ըսել թէ Յովհաննէս էֆէնտին միշտ կ'ուզէր իր գիտցածն ուրիշն սորվեցնել՝ առանց դժկամակութեան եւ շատ սիրով : Այս վերջին 8-7 ամիսներուն մէջ որ ինծի Իրաւագիտութեան դաս կուտար, հասկցալ թէ որչափ հաճոյք կ'զգայ երբ իրաւագրողն ուսման փափակ կը ցուցնեն : Հայերէն լեզուին վրայ բան մ'ալ ըսելով՝ վերջացնեմ նիւթէն չեղումս որ շատ եղաւ արդէն : Հանգուցեալը զբաւառ լեզուն շատ կը սիրէր եւ աշխարհարանն ալ չէր տտեր : Երբ լեզուական խնդիրի վէճ մը ունենայինք, ինք պիտի վերջացնէր : Խարբերդի մէջ զինք միայն, հայերէնի մէջ հեղինակութիւն ունեցող անձ կը ճանչնայինք : Շատ անգամ երբ լրագիր կը կարգայինք, առանց նշմարելու քերականական սխալներ՝ կ'անցնէինք, բայց ինք անմիջապէս դիտել կուտար թէ այս

ինչ տեղը, այս ինչ սխալը կարո՞ւ Հիմա դաճանք ՚հոն ուր թողուցինք խօսքին՝ թեև, Այնթապի Գօլէճին մէջ քանի մը ստարի դաստասօսելէն ետքը, զգործին կողմէն կը զրկուի Հայէպ, Օրէնսդիտու-տութեան վկայական մը անհետու հա-մար, կը յաջողի առաջին կարգի վկա-յական մը անհել լաւ քննութիւն մը տա-լով: Պոլիս զրկուելով այդ վկայականը կը վաւերացուի: Երբ Այնթապ կուգայ, ալ չուզեր ուսուցչութիւն ընել եւ հա-կառակ իր շատ սիրած ուսուցչներուն եւ պաշտօնակիրներուն թատանձանքին՝ զգործը կը ձգէ եւ կուգայ հոս: Ո՛րքան վիպական բաներ կը պատահին այսքան ժամանակամիջոցի մէջ իր գլխուն, եր-կայն կ'ըլայ պատմել, թեքեւ օր մը ար-դէն պիտի պատմուի անոնց կողմէ ու-րոնք մտադիր են Յովհաննէս Էֆէնտիի ընդարձակ կենսագրութիւնը զրելու:

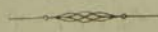
Երբ Խարբերդ կուգայ կը սկսի փաս-տաբանութեան եւ շատ ստակ ու մեծ համբաւ կը վաստկի: Օրինական կնճիւ-ններ երբ պատահէին՝ դատարաններու կողմէն պաշտօնապէս Յովհաննէս Էֆէն-տին կը կանչուէր: Բայց պէտք է ըսել թէ ինք շատ անգամ անհոգ էր իրեն յանձնուած գործերուն մէջ, Տեղւոյս փաստաբաններէն կամ յաւէտ հաշտա-րարներէն մէկը Սարգիս Էֆէնտի Քիրք-ճեան, բաւական անկեղծ գանուած էր ըսելու: « Էլըլ որ Յովհաննէս Էֆէնտին շիտակ գործու չինայիր, չէ նը մենք ջուր պիտի մուրայինք »:

Իր գործերուն անհոգ ըլլալուն պատ-ճառներն ալ ստոնք են. 1. Գիտէր որ ո՛րեւէ մէկը չի համարձակիր իր զէմը դատ պաշտպանելու. 2. Ամիւր առնուազն ձեռքը 30 ոսկի կ'անցներ (Մէարիֆէն կ'անէր ամսական, Մէքթէպը բիւշտի-էէն կ'անէր, ուր ուսուցչութեան պաշ-տօն կը վարէր, եւ Բէժիէն՝ որուն դա-տերը կը պաշտպանէր, հիմա այդ Բէժիի գործը յանձնուած է Աստուր Էֆէնտի ժամկուշեանի, որ աշխատող եւ յաջողակ փաստաբան մ'է. 3. Հաճոյքը շատ կը սիրէր: Աներկայ վարկեանը, կ'ըսէր հան-

գուցեայլ, ինծի համար ամբողջ գալիք կեանքս կ'արժէ »: Եւստ կարեւոր դործ մը ունեցած պահուն երբ թուղթ խա-ղալու ձայն մը առնէր, անմիջապէս հոն կը վազէր: Արդէն բոլոր խաղերուն ալ վարպետը ինքն էր: Եթէ հոս մէկին համար ըսին թէ այս ինչ բանը աղէկ կը խաղայ, հետեւեալ բացատրութիւնը կը գործածեն. « Այդ մարդը Եագիճեան է-ֆէնտիին հետ խաղցեր եւ դուրս բեր-ցուցեր է: »

Յովհաննէս Էֆէնտին իբր իրաւագէտ չէր միայն որ համբաւ հանած էր հոս, այլ իբր զբաղեւ-բանատեղծ: Հայերէն լեզուով բանաստեղծութիւններ շատ զը-րած է, ինչպէս նաև թուրքերէն, որոնք բոլորն ալ ուրիշներու քով են: Կրնանք ըսել, առանց բացառութեան, Խարբերդցի ամէն զրու-կարգալ գիտցող անձ, անոր գրուածներէն հատ մը կամ երկուք ունի քովը: Այդ գրութիւններէն ոմանք ստե-նօք մայրաքաղաքի թերթի մը զրկուած են, բայց չեն հրատարակուած: Ատեն մը երբ այս տեղի թուրք թերթին խմբա-գրութեան պաշտօնը վարած է Հաճի Խէլիի, գաւառի թուրք բանաստեղծին հետ, շատ կարեւոր յօդուածներ գրած է օրէնքի իմաստասիրութեան վրայ: Օր մ'ալ տա իմաստով յօդուած մը կը զրէ « Իրաւունքներու մէջ Հաշտարաւ-թիւնը անիրաւութեանց գերադանձն է: Այդ յօդուածը տեղական ուսումնասէր վալիին շատ հաճոյք կը պատճառէ: Վա-լին երկիրը անգամ մ'ալ հրատարակել կուտայ այդ յօդուածը ոսկեղօծ թերթի մը վրայ: Հաճի Խէլիին շատ անգամ կ'ըսէ եղիւր թէ Եագիճեանը ինծի շտի բանաստեղծութիւն չի կրնար գրել, բայց իմաստասիրական բաներ ինձմէ շատ լաւ կը զրէ: » Այսքան մը վկայութիւն շատ մեծ բան է:

(Շար.) ԱՏԻՂ

ԼԵՉՈՒԱՐԱՆԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

Ժանգառի Ասուածը. — Բակլա խո-
րան. — Լիանոս մասնիկը. — Խրում.
— Երեց. — Տառոս. — Հայերինն լիտի-
առեայ Բանի մը բառեր ալ՝ բրեքեքնի մեջ :

Ժամանակէ մ'ի վեր թրքերէնի մաս-
նագէտ ուսուցիչներուն հետաքրքրու-
թիւնը քիչ մը շարժած կ'երեւի լեզուա-
բանական խնդիրներով: Կուրտիկեանէն
եւ Ադամանէն ետք, որոնք քանի մը
լեզուաբանական յօդուածներ հրատա-
րակեցին, ուրախալի է որ Մարզուանի
Գօլճճին թրքերէնի ուսուցիչ Բրոֆ. Յա-
կորեան եւս հրատարակելու «Բիւզան-
դիանի» 742 եւ 743 թիւերուն մէջ հը-
րատարակելով կարի լուրջ եւ մանրա-
կրկին հետազոտութեան արդիւնք լեզ-
ուաբանական յօդուած մը որուն համար
սրտագին կը շնորհաորենք զինքը, փա-
փաքելով միանգամայն որ յարգելի Բը-
րօֆէտօրը շարունակէ իր այս կարգի
յօդուածները եւ կ'ապահովցնենք զինքը
թէ իրեն նման ընթացիկ դրածները միշտ
ախորժով պիտի կարգանք, առանց եր-
բեք յարգանքէ տարբեր զգացում մը տա-
ծելու իրենց նկատմամբ :

Դիտելի է սակայն թէ թրքերէնի ու-
սուցիչներուն կարծես միշտ հեշտ եւ
սիրելի կը թո՛ւի խնդրի առարկայ եղող
որեւէ բառ թրքերէնով կամ արաբերէ-
նով ստուգարանել, ինչպէս որ ունինք
պատիկ մը լեզուաբանութեան ճաշակ ու-
նեցողներ ալ որոնք հայերէն ամէն բանի
ժագումը անպատճառ հին հնդկերէնի կամ
զանգիերէնի մէջ գտնել կ'ուզեն: Այս-
պէս Բրոֆ. Յակորեան՝ Միշցուոյ ժամ-
գառի Ասուածոյն նկատմամբ «Բիւրակն»ի
մէջ (թիւ 6) Պ. Դ. Քաշիւնցի գրածը
մէջ բերելով՝ կարծիք կը յայտնէ թէ
ժանգառի՝ պարզապէս թրքերէնի քան-
րքն է (=Աստուած) ինչպէս որ Պ. Քաշ-
կունց ալ նոյնը թուօքիւններուն անգրի-
ին հետ կը նոյնացնէր, երկուքն ալ ա-
ռանց որեւէ լեզուաբանական ապա-
ցուցութիւն մէջ բերելու: (1)

[1] Լեզուաբանական ապացուցութիւն մէջ
բերուած էր: ԽՄԻ.

Տարակոյս չկայ թէ հին թուօքիւ-
ններուն ժանգրին հիմակուան թրքերէնի
բանը կամ բանգրին է, բայց եթէ ըս-
տուգիւ մեր ժանգառին՝ անգրիին կամ
բանգրիին հայացած ձեւն է, խնդիր է
զիտնայ թէ ինչո՞ւ երկինք=Աստուած
նշանակութիւնը չունի, քանզոքիւն կամ
անգրիին նման: Յայտնի է թէ ժան-
գառի (որմէ ժանգուոսիլ բայը) ըստ ինք-
եան ժանգին գոյնը (=կանաչ կամ կա-
պոյտի գարնոյ կանաչ մը) կը նշանակէ,
որուն արմատն է ժանգ, իսկ առի մաս-
նիկ մը ըլլալու է. հետեւաբար ժանգա-
ռի առտուակն երկինքին գոյնը նշանա-
կելու է (ո՛չ թէ երկինք) որ երկինք կամ
Աստուած բառին հետ զործածուելով մի-
այն անգրիին նշանակութիւնը կուտայ.
Գործիքնակ ժանգառի երկինք, ժանգառի
Ասուած: Ինծի կը թո՛ւի թէ երկինքը
Աստուծոյ բնակարան համարելու գա-
ղափարը ամենահին ժամանակներէ ի վեր
մասը կը կազմէ ամէն ազգերու ժողո-
ւրդական հաւատալիքներու, որով եր-
կինքը Աստուծոյ անկ զործածել ամէն
լեզուի մէջ ալ սովորական զարծած է,
ինչպէս որ Աստուծոյ ուղղեալ ազօթք-
ներն ալ միշտ զէպի վեր նայուելով՝
երկինքի կ'ուղղուին: Եւ որովհետեւ եր-
կինքը կապոյտ կամ ժանգառի գոյն ու-
նի, սակէ ծագում առած կրնայ ըլլալ
ժանգառի Աստուած յորջորջումը՝ ան-
կախաբար անգրիին, որուն ճշգիւ կը
համապատասխանէ Եւզոկիոյ բարբառին
«կապուսուր հարիկ կամ կապուսուր հեր»
բացատրութիւնը (որ բնաւ առնչութիւն
չունի անգրիին կամ բանգրին հետ),
գործիքնակ սա ձեւ ազօթքներու մէջ.
«Ո՛վ երկնաւոր կապուսուր հարիկ կամ
Տէր (=երկինքի մէջ բնակող, կապոյտ
հագնող Աստուած), զուն զիտ փրկէ ե-
րեւելի աներեւոյթ փորձանքներէ » եւն:

« Բիւրակն » այս տարուան թ. 12ին
մէջ Ռօզմէրի արարեղեն ու պարսկերէ-
նով մեկնած էր ծանօթ բալկա խորանը
(= ۱۲ خوارزمی = ընդհանր ուսողներ):

թէ պէտ էւ շատ տարօրինակ է Մեծ պա-
նոց առաջին օրուան համար այսպիսի
արարելէն-պարտերէն անհասկալի բա-
շարութեան մը ժողովրդականացած
ըլլալը, բայց այս ստուգարանութիւնն
աւելի հաւանական կը դառնայ՝ երբ նը-
կատի ատենք գաւառներու մէջ գոր-
ծածուած սա խօսքը. « Բակլա խորան-
բակլան կերան-կլան կորան » եթէ բակ-
լա խորանը « փակեալ խորան » արաւա-
զու մը համարինք, այս խօսքը անիմաստ
բառախաղ մը կը դառնայ, բայց երբ Ռօզ-
մերի կարծիքն ընդունինք՝ այն ատեն
իմաստ մը կ'ստանայ, այսինքն իբր թէ
ընդունին ստուգիւք բակլան կերան եւ
կլան գաջին, » Զարմանալի է սակայն
թէ Ռօզմերի իր այս յօդուածին մէջ ին-
չու լիանց մասնկին վրայ կ'անդադառ-
նայ եւ կ'ուղէ սորվեցնել Պ. Աճառեա-
նին թէ « Հաւանաբար յիշեալ մասնիկը
յուշական ու հոռովական անուններէն
(Յուլիանոս եւայն) առնուած է » եւ թէ
« յիշեալ անուններու յաճախակի գոր-
ծածութենէն, մասնաւորաբար այդ ան-
կերտ պարզամիտ ու շար բնաւորութե-
նէն առնուած են եւայն », բան մը որ
Պ. Աճառեան արդէն զիտած ու քացատ-
րած էր (Բիւրակն նախորդ տարի էջ 886),
Ծանօթ բան մը՝ նոր զիւտ մը ընելու
պէս կրկնելէն ի՞նչ օգուտ... (1)

* * *

Բանի որ թրքերէնով, պարսկերէնով
կամ արաբերէնով ստուգարանելի հայ
բառերու վրայ կը խօսինք՝ յիշենք նաև
խրու մասը զոր թրքերէնի ուսուցիչ
մը արաբերէն խիբրավ (= վախճան, վերջ)
բառին հետ կը նոյնացնէ: Չմտ գիտեր
թէ այս կարծիքը կրնայ ընդունելի հա-
մարուիլ, բայց եթէ նիւթական նմանու-
թիւններէ դատումներ ընենք՝ այն ա-
տեն կրնանք շատ ուրիշ բառեր ալ նոյն
նմանով ստուգաբանել, զորօրինակ, այս
միջոցիս միտքս կուզայ հայ. երեց բառը
որուն արաբերէնն ըստ կամ ըխիս (عج) :

[1] Համարու ենք Պ. Վաղանճեանի այս
դիտարկութեան:

բառին հետ նմանութիւնը, ինչպէս նաև
նշանակութիւններուն ալ մօտաւորու-
թիւնը շատ անգամ ուշադրութիւնս գը-
րաւած է, մասնաւոր նմանութիւնն ա-
ւելի կը մօտենայ՝ երբ բեպին հետ բաղ-
դասենք զաւտական իրիսկին (= երէց-
կին) ձեւը, որ երեց պարունակող միակ
կենդանի ձեւն է ժողովրդի լեզուին մէջ,
երեցը շատոնց գործածութենէ զարցած
եւ տեղի տուած ըլլալով փախցալ ան-
ճիշտ բառին որ հին ուխտի եկեղեցւոյ
(= Հրէից տաճարին) պաշտօնեայ կը նը-
շանակէ, ո՛չ թէ քրիստոնէական եկե-
ղեցւոյ: Գալով սկիզբի եի աւելարարու-
թեանն(1) նոյն երեւոյթը բ ու վ սկսող
պարսկերէնէ առնուած շատ մը բառերու
վրայ ալ կը նշարուի. զորօրինակ պրս-
բեց (عج) = հայ. երանգ. պարսկ. բեկ
(عج) = հայ. երակ. պարսկ. բեւ (عج) =
երամ եւայն: Փոփոքորի է որ ձեռնհաս
լեզուարաններ այս երեց, ինչպէս նաև
խրու մ բառին վրայ իրենց կարծիքը
յայտնեն (2)

* * *

« Բիւրակն » ի այս տարւոյ թիւ 18ին
մէջ Ե. Պէննէեան արտօսին վրայ սա ծա-
նօթիւնը տուած էր (էջ 246) « արու
թրքերէնէ առնուած բառ մ'է. արտը
կը նշանակէ թէ ամուրիք ամուսնանա-
լով ցեղերին կորեկի հատիկէ նման
բազմանայ » Իրաւ է թէ արտը թըր-
քերէնէ առնուած է եւ արդէն թուրք
բարբառներու մէջ ցարդ կը գործածուի
հարսնիքներու եւայնի ատեն արուտու
պլաւրնա եւայն մալթանքներ, բայց
յօդուածագիրը կը մոռնայ յիշել թէ այս
ասացուածքը հիմա անտես առնուած սո-

[1] ըստ մեզ աւելարարութիւն չէ, այլ եզանու-
կաւորիչ նախորդ մը, եւ կը կատարէ այն պաշ-
տօնը, ինչ որ - ունի սա բառերու մէջ, --
նու.Ն, -- միտ եւայն: ԽՊԲ:

[2] Խն-տ = խիթամ արգարեւ արաբերէնէ
փոխառուած է եւ Ոսկեգարու անձնակցի, Խը-
թումը համազօր է մեր « հաւակատեց » բա-
ռին: Խակ երեք = յու.Ե.Երս = աւագ, մեծ, յու-
նարեւ փոխառուած բառ մը որու մէկ եզանու-
կաւորութեւ է մեր յէր բառը: ԽՊԲ:

վորութիւն մը կ'ակնարկէ, շին ատենը սովոր էին նոր հարսին ու փեսին զըլխուն վրայ կորեկ (=սարու) ցանել, թերեւս Յ. Պէննէհեանի յայտնած միտքով, չենք գիտեր, ուսկէ մնացած է աստօր զլուխը (տարօրը պաշտնա) մաղթանքը, Թրքերէնի մէջ ասր կամ սարու (=կորեկ) բառին եւ անոր կցուած որոշիչ յօդին մէջ կեցող յօդակապ ու նոր ձայնաւորով վերջացող բաներու յատուկ է (զորօր. եաղուսու, տայքըր, կէմիսի եւայն), իբր անբաժան զիր մը միանալով ասրու բառին հետ, հայերէն գաւառականներու մէջ ձեւացած է աստու կամ աստուս բառ մը որ շատ յատկանշական է եւ չունի իր հոմանիշը հայ լեզուի մէջ:

* * *

Մանօթ լեզուարան Պ. Հր. Աճառեանի ուշադրութեան կը ներկայացնեմ քանի մը փոխառեալ հայ. բառեր ալ որոնք գործածական են տեղւոյս թոռք բարբառին մէջ:

Բէօմ=Գոմ:

Չէմիչ=Չամիչ:

Պօտուճ=Պօտիճ (=պատիճ) որ կ'ըսուի թարմ բակլային համար որ պատիճի ձեւ կ'ունենայ:

Բէպէ=կապա:

Բէօշկէր=կօշկար, կօշակար:

Ջօղալ=Ջղալ:

Ջերմիկ(1)=Ջերմուկ:

Ախրո=Ախոռ:

Թօտու=Թոտու(2):

[1] «Արցախ—Մատենի ստանագրի Ջերմուկ Գօղան ալ առդեւ կը հօշուի Թրքերէնի մէջ:

[2] Խնդիր է թէ Թրքերէնի մէջ գործածուած Գեօմ = կաղալ, Լիչ = լուշակ որ պարսկերէն են, Թօտեքըը շայերէն՝ առած են թէ Պարսկերէնէ: Ըստ մեզ «Բէպէ» ու «Լեշակ» ուղղակի Պարսկերէնէ փոխառուել բառեր են Թրքերէնի մէջ: Եթէ շայերէն բառ մը Թրքերէնի մէջ գործածուած տեսուի, նկատելու է թէ այդ բառը սակ դատարի մը մէջ կը գործածուի թէ ամէն տեղ: Առաջին պարագային շայերէնէ փոխառուած է, իսկ երկրորդին՝ ուրիշ աղբիւր մը փոխառու է: Այս կարգէն է բառ—բառու բառը որ պատշաճօրէն կ'երեւայ: ԽՄԲ.

Փէօշ կամ փէօշիւք=Պոշ:
 Հէզէն=Հեժան:
 Լէշէք=Լաշաք:
 Բիւրիւքէն=Քարրուքանդ:

Եւզոկիս 8. ԳԱՋԱՆՁԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԱՇԻ ԳԱՌԱՌԱՐԱՐԱՌԻՆ
 (Ճար. «Բիւրակն»ի 7 րուէն)

ԼՈՒՍԻՆԿ ԷՆ ՃՐԷՆ ԻԼՈՎ
 (Առած) Լուսինը ջուրեկ ելաւ

(Գծուար գործ մը լրմընցած ատենը կը գործածուի):

Քանա մը կէղցա կիշիրի ճահոնան իզիրէն անցնիլիքէն, կո տիւնան քի լուսինկէն ճահոնան մէջէն կո փէլոյ:

—«Պլգտէք. լուսինկէն ճորու ընկնիլէ, ի՞նչ պոնիք, չո՞ց էնիւք, կանանք մը հանի օլա. հէլէ իկէք տապու մը ճորու մտանք տէ սընամըլ էնիւք»: Մէկըզմէկու ինտէս կ'ոսին:

Իւսիւք կո մրկնոն, ճահոնու կո քարուան քի լուսինկէն հանին:

Ճահոնան մէջի փնտրիլիքէն փնտրիլիքէն, ծէնքմնան քէօք միւ կո անցնա: Մէկի կ'ոտէ քի «հա իս կոտոյ»:

Ամենի մէկ կ'սնուն իզիրի կո իլին էս քէօքիւ կո քէշին, ամմա չիքոն կանա հանի: Սննրօ ամէնի մէկ զէօրեվ քէշոճու կիմի՝ քէօքիւ կո կորա՝ ամմէնն է ուսմուճուն վիրէն կո նստան:

Չիւր էս տէմի՛ կո տիւնան քի լուսինկէն տէմմնան կոյ, «հա հոնիկէ իլով» կ'ոսին. «Աստուած չէնէ էլիւ ճորու մը նէր նի ի՞նչ պիտի պոնանք միւք» կիշիրիլիլ բրիկէմ անցնիլիքէն մուսթուճուճիլ:

Բառեր. Քանամը, քանի մը, կէղցա, զեղացի փիշիրի, զիշերը, ճահոնան, ծիհան գետին (Մարաշի արեւմտեան կողմըն է), Կո փէլոյ, կը փայլի Չո՞ց է-

ծինք, ինչպէս ընենք : Կանանք հանի,
կրանք հանել : Օլա , արդեօք : Տա-
պումու, անգամ մը : Սընամըջ էնինք,
խորձենք : Ինտէս : այսպէս : Իւսինք :
ասնք : Կո մրկնոն , կը մերկանան : Կո
քարուան , կը նետուին : Կոոյ , դ աայ :
Կ'անոն , կըլլան Ուսումուն , ոսերնուն ,
Հոնիկէ , հոնէ : Մունթումունթ , մուիթն
ի մուիթ :

1. Անցնելիքէն եւայն : Տես յօդ. Գ .
3. Կո քարուան Աներեւոյթն է «քար-
ուի = նետուիլ , նետուիլ ին բայարմա-
տըն է «նետ » . Իսկ « քարուիլ » ին բայ-
արման է « քար » : Թէեւ այս բաներու
նութենէն տեղեկութիւն չունինք , բայց
է այնպէս կարծենք թէ՛ : Ին ասենները
ստանարակ նետուելու առարկաներն էին
նետ ու քարը . ուստի այս անուններն
որ իրարու հետ աննշութիւն ունին (այ-
սինքն նետն ու քարը) * անտարակոյս
է որ ասոնց բայացումն ալ իրարմէ զա-
նազանելու զգուարութիւն չ'կայ —նոյն
նս : Կարելի է այս մեր երկիրն մէջ ին
ստենները նետէն աւելի քար կը գոր-
ծածէին որսորդութեան եւ կուոյ մէջ ,
որով աւելի ուսմկացած է քարել քան
թէ նետել :

3. Փնտրիլիքէն փնտրիլիքէն եւայն .
Այս տեսակ բաներու վրայ խօսած էինք
Գ. յօդուածին մէջ թէ « իքէն » մատ-
նիկով կըլլայ տեւողական մակբայ եւն .
Բայց երբ այս տեսակ բաներ քանի
մ'անգամ կրկնուին իրր բայ՝ երկար
գործողութիւն մը կը ցուցնեն . ինչպէս
փնտրիլիքէն փնտրիլիքէն = փնտուե-
լով փնտուելով , Ըրթիլիքէն Ըրթիլի-
քէն = երթալով երթալով , եւն . Այս
անգամ կը համապատասխանէ ճիշտ Դ .
յօդուածին մէջ գտնուած կանոնին

4. Չիւր էս տէմի . տես 4 ստակին
4 ծանօթութիւնը :

(Շար .) Թ. Վ.

Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Մ

(Իմ հաւատքը)

Ամպերէն վե՛ր , կապոյտէն վե՛ր անսահման ,
Կը բաւալի հրալառ գունճն արեւի .
Հոն՝ ուր ամպեր , հսկայ շանթերն ա՛լ չի-
կան ,
Զօրութիւն մը , — բան մ'ահաւոր կ'ե-
րելի :

Խո՛ր , ալե՛կոճ , անագորո՛ն ու անծի՛ր
Կոնակներուն այդ հանգաբեկ սեւ ծովի
Ձեր նայուածքն դարձուցէ՛ք դոճ վե՛սա-
կիբ ,
Ո՛հ , հոն տեղ ալ բա՛րուն բան մը կը պահ-
ուի :

Ձեր կուրճին սակ մըսի կոյս մը կը գտնե՛ք .
Որ պզտիկ է , օս՛ս պզտիկ է իր զանգուած
Բայց այդ հսկայ հիւլիին մե՛զ փնճուցե՛ք ,
Հոն անծանօթ գօրութիւն մը կայ պահ-
ուած . . . :

* * *

. . . Օ՛հ , ամպերէ՛ն , կապոյտէն վե՛ր ան-
սահման ,
Ձայն մը խորէն պատասխանեց ինձ յուզ-
ուած .
« Ես պարզապէս հիւլէ մըն եմ անմահ ,
Զօր երկնի հակսին դրբեր է Ասուած :

Կոնակներուն խոռվիին մե՛զ վրիճբաճ
Ձայն մը բրբռուն կը մեմնջէր անդադար .
— « Ես հիւլի՛ մ'եմ , — սեւ արցո՛ւնց մը
դաւնացած . —
Զոր հոս՝ երկրի վրայ բա՛րից Տէր արգար .

Բայց աւելի անգուսպ ձայն մը կը լսեմ ,
Որ ամենի՛ , անահո՛ր է , բայց գրքած .
Ո՛հ , ասիկա խղճիս ձայնն է , ես գիտեմ ,
Որ՝ ինձ կ'ըսէ : « Էուրեանդ մե՛զ է ԱՍՏ-
ՈՒԱՄ . . . »

3. ՄՐՑՈՒՄ

Բիւրակնի տանկազէտ ընթերցողներուն համար ճշմարիտ հաճոյք մը պիտի ըլլայ ընթերցումը հետեւեալ տապանազըրին որուն անձամօթ հեղինակը զողտրիկ ու ներգաշնակ լեզուի մը միացուցած է զգացումներու աննման փափկութիւն որ ծնողական զորովի սրտայոյզ ու ճշգրիտ արտայայտումն է :

Այս երկու տուներու թարգմ. համար մրցանակ որոշուած է երկու գիրք (1 Վեանայի շարադրութեան և 1 «Գիրք Գրերու արուեստը») :

پروردہ کریمہ کتاب سنک مزار

آه ممدوحہم سنکچون دیدہلر قان آغسون
دیدہلر دللر دکل جان آغسون جان آغسون

کل یوزک ترکس کوزک غنجه فمک یاد ایلوب
کیوی دلولر کجون سنباستان آغسون

بولدم بر چاره روحانی و جسمانی سکا
دردکی آکدجه بن طلمه درمان آغسون
سن جگر یاره جان باغنده کر کللر کی
درد حسرتا به بابک ییچاره هرآن آغسون

ԹՈՒԹՈՒՆԻ ՍԻՐԱՀԱՐԸ

Հէսօր շորս օր թուիսն չունիմ
Հէրկէն գիշերես քուն չունիմ
Մտածում եմ գիւմէն՝ չունիմ
Էրուայ վառուայ էս անթուիսն :
Ես Դափօն եմ, խօսքերս էս ա,
Թուիսնի զուլումը՝ տեսայ
Չունեցողի կեանքը կէս ա
Երուայ վառուայ ես անթուիսն :
Ջահել տղէրք դրած են քէս,
Որ տեղ նստին թուիսնի բաս :
Իրար կ'առնն մէկ նափաս տաս
Էրուայ վառուայ էս անթուիսն :

Սէլեր թորան եկան կ'աշկէք՝
Դէմէթ փրթաւ ննաց պահէք՝
Թուիսն քաշող իրար կ'աշկէք՝
Էրուայ վառուայ էս անթուիսն :

Արալի զրաղ ցանի թուիսն,
Թուիսն կորաւ բիթուն բիթուն,
Ղուիսու մէջը չկայ թուիսն,
Էրուայ վառուայ ես անթուիսն,
Երկու կտոր ցորեն ցանի
Չիմացայ կարկուտ կը տանի
Հի՛չ մի պահկի գին չխանի
Էրուայ վառուայ ես անթուիսն :

Ալաւերս Հաւաքեց
ՀԱՅԿԱԿ Պ. Տ. ՆԵՐՍԵՍԵԱՆ

- 1. Յոյս : 2. ցաւը : 3 առարկան : 4. ակներ : 5. փաքէթ - ծրար : 6. նայէք :

ՄՈՒՐԱՅԻԿԻՆ ԼՈՒՄԱՆ

Աս Շաբաթ օր «Բիւրակնի» իրմազրութեան գրասենեակն էի, պատահաբար զգեստներով խեղճուկ զաւտացի ծերուկ մը, կարծեմ վանցի, տկար ու զողզողուն, աչուքներն ալ աւրուած՝ զուռը բանալով ողորմութիւն կ'ուզէր :

— Մենք ալ կ'ուզենք որբերուն համար ըսելով՝ մատնանիչ ըրի պատեն կախուած Ս. Փրկչի Ազգ. հիւանդանոցի գանձանակը :

Նուանդով մը ծոցէն հանեց հին կարկըտուած թաշկինակ մը, ուր հազիւ քսան տասնոց ծրարուած էր, մատուղնորովը տասնոց մը բռնելով՝ ձգեց զանձանակը :

Փոխարէնը ափ մը ոսկի չէր արժեր. այո՛, կ'արժէր. բայց չունէի, ա՛ւաղ : Այն միջոցին, իր պաշտելի ձեռքերուն գոնէ համարյոք մը : Յուզմունքնս մոռցայ :

Ս. Փ.
Գազապէր խան, դիտնակ

Հ Ա Ս Կ Ա Բ Ա Ղ

Իզմիրեանց մրցանակի դրկուած երկերը .
 Իզմիրեանց մրցանակի յանձնաժողովը իրեն ներկայացուած երկասիրութիւններէն Տօքթօր Տաղաւարեանի « Հայ . քաղաքակրթութեան պատմութիւնը » յանձնած է Ռ . Էֆէնտի Պէրպէրեանի քննութեան , ու Լ . Քօսեանի « Իզմիր եւ իւր շրջակաները » գործը՝ Յակօր Էֆէնտի Գուրգէնի : Յարգելով ունդերձ երկու հիմաւորք հայերէնի ուսուցիչներու գրական ու վարժայեանական արժանիքը , չենք կրնար ծածկել այն մեծ սխալը զոր ըրած է դարձեալ Իզմիրեանց մրցանակի Պատ , յանձնաժողովը՝ այն երկերը այս յարգելի ուսուցիչներուն յանձնելով : Ռ . Էֆէնտի Պէրպէրեան իրաւցրնէ հմուտ է բանասիրութեան , բայց զեռ պահպանողական Տաղաւարեանի երկը նորերու , Վիեննացոց ու Արմաշոց խմորով չաղուածներու քննութեան յանձնուելու չէ՛ր : Գուրգէն Էֆէնտին մինակ Եղնիկ կը հասկընայ և Եղնիկի լեզուով — պարզ աշխատանք — գրելու կը ճգնէր երբեմն . Լ . Քօսեանի գործը բոլորովին ԱԶԳԱՒԻՐԱԿԱՆ ու ՊԱՏՄԱԿԱՆ երկասիրութիւն մըն է որու մասին կարճիկ զիտողութիւն մը ըրած ենք արդէն այս սիւնակներուն մէջ : Աւելի բանաւոր չէ՛ր տարբեր խողովակի քննութեան անցընել զայն : Մեր դիտողութեանց գիծը չենք ուղեր երկնցնել . Գննութեանց տեղեկագիրներու ընթերցման , կամ Մրցանակաբաշխութեան առթիւ պիտի յայանենք մեր կարծիքը . մեր նպատակն է միայն մատնանիչ ընել թէ բանաւոր չէ այս որոյում Պատ . Յանձնաժողովի , մանաւանդ որ իր անդամները կիրթ ճաշակի ու հմտութեան տէր անձնաւորութիւններ են :

Մեր ցանածը կը բեղեաւորի . — Աւտոն որ չեն հասկնար « Բիւրակն » ի օգտակարութեան աստիճանը , միանգամ ընդ միշտ կը պատասխանենք թէ ոչ միայն հասարակութիւնը (գիտութեան հասկացածին համեմատ) բարոյապէս կը քաջա-

լերէ մեզ , այլ և զպրօցի երես տեսած իզական սենն ալ , ըլլայ վարժուհի , ըլլայ ոչ-վարժուհի , թափանցելով « Բիւրակն » ի ծրագրի կարեւորութեան՝ կը պատրաստուին մշակելու Ազգագրական ու Լեզուաբանական՝ Հայ մատենագրութեան ամէնէն յարգի սեռերը : Բացի այն հայ ազգագրութեան պատրաստող տրամադրելի քանի մը ուժերէն , կողջունենք նախկին Մեղպուրեան վարժարանի ընթացաւարտ աշակերտուհիներէն մէկն ալ որ ազգագրական մանրակրկիտ հետազոտութիւն մը կատարած է Իզմիրի շրջականերուն , զոր յաւաքիկային պիտի հրատարակենք : Ապագան , պատմութիւնը պիտի ցուցնէ թէ « Բիւրակն » նոր շրջանը ի՛նչ զեք կատարեց թրքահայոց մամուլին ու մատենագրութեան մէջ . ԽՄԲ .

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն

Ս . Պատրիարք Հայրը Թագրիբ մ'ուղղելով ձեռնհաս իշխանութեան խնդրած է որ թէ՛ վճատականներու և թէ՛ բանւորներու Գ . Պոլիս երթեւեկութեան համար հարկ եղած դիւրութիւնը չզլացուի :

— Տեղական հայ օրաթերթերու մէջ կը կարգանք թէ մինչև հիմայ Ս . Կաթողիկոսի իրաւասութեան տակ գտնուած ամուսնայուծական խնդիրներու բացարձակ վճիռ տալու , լուծելու , « Էլթօյի » իրաւունքը ջնջուած է , Ռուսիոյ ներքին գործոց նախարարին հրամանաւ Այսուհետեւ Ն . Ս . Օժտութիւնը պարտաւոր է հնազանդիլ Ախողի վճախ , ? առանց իր կողմէն իրաւունք ունենալու և է աւարկութեան : Այդ միակ արտօնութիւնն էր որ կը մնար Հայոց Կաթողիկոսին . այդ ալ կը ջնջուի նոր հրամանագրով : Այս օրէնքէն դուրս կը զրտնուին օտարակառակ հայոց ամուսնական խնդիրները : Օտարակառակներու այդպիսի խնդիրներուն լուծումը տակաւին կը գտնուի Ս . Կաթողիկոսի անօրէնութեան տակ :

— «Բերազկն»ի աշխատակից, և Կեսա-
րիոյ առաջնորդ Տ. Մ. Վ. Պալեան այ-
սօր մայրաքաղաքէն էջմիածին կը մեկ-
նի Եպիսկոպոսացման համար : Ենորհա-
ւորութիւն ու խնդակցութիւն մեր բա-
նասէր աշխատակից Ս. Հօր :

— Յաջորդ թիւով պիտի հրատարա-
կենք հանդուցեալ Տօքթ. Փէշտիմալճեան
փաշայի անտիպ գողտրիկ մէկ նուազը
որ ծանօթ գրագէտ — բժշկին երիտասարդ
կեանքին մէկ դրուագր կը ներկայացնէ
եւ որ կարեւորութիւն ունի թէ՛ իր ա-
պագայ կենսագրութեան և թէ՛ հայ բե-
մական կեանքի պատմութեան համար :

— Մեր յարգելի աշխատակիցներէն
կուրտիկեան էջ. ի պատրաստած « Կիւլ-
չէնի էտէւ » պարսկերէն բանաստեղ-
ծութեան հուաքածուն արժանացաւ
Պօլսոյ պարսկական Վեմօ. դեսպանի
գնահատման որ զայն տպագրել և պար-
սիկ վարժարաններու մէջ գործածելը հը-
րամայնց : Սոյն հաւաքածուն Մէշարիֆէն
վաւերացուած՝ տպագրութեան յանձնը-
ուած է :

— Մ. Պատրիարք Հայրը, անցեալ Սշ.
օր Կայս. Պալատ գնաց :

— Գոհութեամբ կէ ծանուցանենք թէ
Արտաքին Գործոց նախարարութեան
խորհրդական ու Բաղաձրքան Ժողովի
Ատենապետ Բարձր. Յարութիւն փաշա
Տատեան՝ Կայսերական նորագոյն նոր-
հի արժանացած է, ի վարձ իր ար-
դինաւոր ծառայութեանց, Վեհ. Սուլ-
թանը բարեհաճեցաւ, ի նշան իր բարձր
գնահատման « իթթիխար » ականակու
պատուանշանով զարդարել ն. Բարձրու-
թեան կուրծքը որ արդէն կը կրէր Օս-
մանիյէ ու Մէհմետիյէ ականակու
պատուանշաները իրբեւ արժանի վարձա-
րութիւն իր բազմաժամանակեայ հաւա-
տարիմ ու անձնուէր ծառայութեան Օս-
մանեան Գահուն :

— Արմաշի զպրիվանքի Որբախնամ
Հ. Տիրայր Մարդարեան այս կիրակի
պատարագեց ու քարոզեց Բերայի Ս.
Սրբորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ, Քարոզը
բաւական հմտալից էր : Հ. Տիրայր յա-

ռաջիկային լաւ բեմբասած մը ըլլալու
կոչուած է :

— «Բերազկն»ի բանասէր ընթերցողնե-
րու ուրախութիթ լուր մը կը հաղորդենք.
Վիլնէնայի ՄիսիթարեանՄ Խարանտութեան
անդամ, Բանկայթիի վանատան մեծաւ-
ւոր, ծանօթ բանասէր Հ. Գր. Վ. Կա-
լէմքեարեան հսկայ երկ մը պատրաս-
տած է « Ոսկեղէն դարու մատենագրու-
թեան » բառգիրք մը ուր մանրակրկիտ
խնամքով հաւաքուած են ոսկեղէն դա-
րու ոճերն ու բառերը : Ուր են մեր
Եղնիկ, Ոսկեբերան կարդացող ու իբրեւ
մեծ հայկաբան պարծեցող ուսուցիչները :
Մենք կը սպասինք որ այդպիսի աշխա-
տութեամբ իրենք ալ փառաւորուին ու
պահուրեն :

— Նազիլիէն կը գրեն մեզի. « Թագ.
Խորհուրդը իր վանքերուն մէջ հետզհետէ
կը թուլնայ. ասոր պատճառը կը վերագ-
րեն Ազգ. կալուածներու չզրուութեան :
Նազիլիցիցն անտարբեր է զպրոցի մասին,
վարժուած է իր վարժարանը վեց ամիս
բաց ու վեց ամիս գոց տեսնելու : Վար-
ժարանի արդէ քիչ-չաւ գոհացուցիչ վի-
ճակը կը պարտինք անցեալ տարի ի նը-
պաստ վարժարանին տրուած մէկ վիճա-
կահատութեան : Յառաջիկայ զպրոցական
տարելըջանին, վարժարանը պիտի փակ-
ուի, եթէ այս անտարբերութիւնը յա-
րատուէ :

— Գոհութեամբ կը ծանուցանենք թէ
Յոսանտեան կառավարութիւնը Ակա-
դեմական սպայի պատուանշան տուած
է մեր բարեկամ Գրիգոր Էթէնտի Ոսկե-
եանի, զբաճննիչ-պաշտօնեայ մաքսա-
տան :

Ա Ջ Դ

Դերձանը մեր ընտանեկան չըջանակ-
ներուն մէջ է՛ն անհրաժեշտ նիւթերէն
մէկն է . անոր պէտքն ակնհերե ըլլալով
կը մնայ ընտարութիւն ընել՝ լուսագոյն
սեսակը ձեռք ձգելու, կեղծ ու փտուկ
դերձան չգնելու համար :

Պ. Պ. Մեսրոպովիչ, Նարեկով նոր մա-

խոսանքերը, դիտցած է իր դերձանին տեսանքին ընտիր ու դիմացկուսն ընել. մանաւանդ որ այս դիւտէն մեծագոյն շահ մը յատկացուած է Ազգ. Հիւանդանոցին:

Ուրեմն Պ. Մեսրոպովիչին դիմողը թէ՛ աղէկ զերձան կրնայ ձեռք բերել, և թէ՛ Ազգային Տան նպատակ:

Հասցե. — Մեսրոպովիչ ևւ. ընկերք՝ Գամանդօ խան թիւ, 1,

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Խաղաղութեան Դեսպանախորհուրդ. — Զէնընկեցու թեան զեսպանախորհրդին մէջ որու անունը բարեշրջուելով կոչուեցաւ Խաղաղութեան Դեսպանախորհուրդ՝ Անդլիոյ ու Մ. Նահանգներու պատուիրակները միաձայն հաւանութեամբ պիտի ներկայացնեն Իրաւարարութեան առաջարկութիւն մը որու բանաձեւը պատրաստած են Ուաշինկթընի անգղ. զեսպան Սըր ձ. Բոնաֆոթ ու Մաքինիւնախազար:

— Խաղաղութեան Դեսպանախորհրդի գումարման օրը, անցեալ հինգշաբթի, զուգահիւսեցաւ Ռուսիոյ Նիքոլա Բ. Զարին ծննդեան տարեդարձը եւ սոյն օրը Կ. Պոլսոյ Ռուս զեսպանատան մատրան մէջ այս առթիւ գոհարանական աղօթքներ մատուցուեցան:

— Խաղաղութեան Դեսպանախորհրդի բացումը (Մայիս 17) Զարին ծննդեան տարեդարձի օրը տեղի ունենալով՝ Ռուս պատուիրակ Պ. Սթալ իրիկունը հագկերոյթ մը տուաւ բոլոր պատուիրակներուն:

— Հսլանտայի Արտաքին գործոց նախարար Պօֆոս Նիտտը բացաւ՝ յանուն Զարին ողջունելով պատուիրակները Առաջարկեց որ նախագահական պաշտօնը առուի Ռուսիոյ ներկայացուցիչ Սդալի ընտրութիւնը վաւերացաւ միաձայնութեամբ:

— Ատլանդեանի արևելեան ու արևմտեան Անգլ-Սաքսոն ցեղերը սկսած են նախապատրաստական ժողովներ զուսմարել հանրային կարծիքը հակել տալու

որ Խաղաղութեան Դեսպանախորհրդին ներկայացուի միջազգային այնպիսի հրդոր խնդրագիր մը որ տէրութեանց շուշափելի վաստակով ցուցնէ թէ խաղաղութեան զատը ի՛նչ մեծ դրբ կը զբրաւէ քաղաքակիրթ մարդկութեան սրբախին մէջ: Առաջնորդներուն կարծիքը այն է թէ սոյն շարժումը յառաջ պիտի բերէ մարզկային զարգացման տարեգրութեանց մէջ արձանագրուած մեծագոյն բարենորոգութիւնը, այն է պատերազմի բարձումը:

Լոնտոնի մէջ աճաբին յանձնաժողով մը պիտի գումարուի, Լոնտոնի եպիսկոպոսին նախագահութեամբ, եւ աջակցութեամբ Մեծն Բրիտանիոյ ամէնէն պերճախօս քանի մը առեւտրասնորու: Հանրաժողովի Յանձնախումբը յաջորդաբար պիտի այցելէ Եւրոպիոյ գլխաւոր քաղաքները, յետոյ Լա Հէ ուր գումարուած է Խաղաղութեան Դեսպանախորհուրդը: Յանձնախումբը Դեսպանախորհրդէն ունկնդրութիւն պիտի խնդրէ և իրենց ձայնը պիտի ներկայացնեն իրր հաւաքական արտայայտութիւն Եւրոպիոյ ժողովուրդներու զազափանդեցուն:

Նշանաւոր հրապարակադիրներէն Լիւվըրբուլ Փօսթի » «Տէյլի Նիւզի» «Մանչէսթըր Կարտիան» ու «Ուէսթմինսթըր Կազէթ» ի սրագիրներն իրենց գործօն օժանդակութիւնը նուիրած են այս շարժման:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Էբեում. — « Սէրվէթ» մէջ կը կարդանք. «Թան» լրագրի Մայիս 13ի թրււին մէջ Եէմէնի մասին հրատարակուած տեղեկութիւնները բոլորովին անհիմն են, իրր այն թէ նահանգին ընդհանուր վիճակն անգոհացուցիչ է եւ ասպտամբութիւնն այ հեագհետէ կը տարածուի եղեր: Ծնորհի վեհ. Սուլթանին, Եէմէնի ասպտամբներուն միութիւնը բոլորովին քայքայուած է եւ խաղաղութիւնը տեղ տեղ վերահաստատուած: Օսմ. զօրքերը ցիրուցան ըրած են ասպտամբա-

պետին հրոսակները զորոնք նորէն համա-
խմբած էր եւ ապաստարապետին բնա-
կարանն այ այրած ու փճացուցած են :
Միւշիր Ապտուլլահ բաշա իր զօրքաթ-
նին նետ Ապրիլ 5 ին Վարիցա մտած է
որ ապաստարութեան կեցրոն էր :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Թալաս, Մ. Պ. — Վճարուած է. կը
մնայ 6 զրշ, Գրքերուն գինն է 65 զրշ.
Էսկիեհնիր, Մ. Պ. — Գործակալու-
թեան կողմէ պաշտօնի դրուած ուսու-
ցիչները պէտք է Ուսումնական Խոր-
հուրդէն վկայուած ըլլան :

Սիվիբիխար, Մ. Ա. — Կրկին զրկե-
ցինք թիւերակն» 6, 9, 10 թիւերն ու Ա-
րեւելեան Մամուլ թիւ 7. — Որոշեցէք
գրքերուն անունը :

Բաբերդ, Ա. Մ. — Արձանագրեցինք,
Կարին, Մ. Մ. — Ապառիկ գործ չենք
ընենք :

Ալաշեհեր, Մ. Հ. — Նորէն զրկեցինք
Ար. Մամուլի 2. թիւը, Լճիկ մասին
պատասխանը « Բիւրակին » մէջ կը կար-
դաք :

Նագիլի, Գ. Յ. Մ. — Ծնեցինք,
Տիարպէիք, Մ. Դ. — Ստացած ենք
անցած եւ ներկայ փոսթով ձեւ զրկած
նամակները, Գաւազը գանձուելով կը
անօրինուի ըստ ձեր գրին :

Վեհեհիկ, Հ. Ե. Վ. Տ. — Ծնորակա-
լիք Ձեր համակիր թղթին համար Հայր
երեմեանի բաղորդին 31—34 թիւրթիւրն
ստացանք : Կը պակսին սակայն . 20—30
տար թիւրթիւրը :

Բաբերդ, Կ. Տ. Խ. — Փոխգիրը նո-
րէն չվճարուեցաւ հոս :

Իզմիտ, Յ. Ե. — Պատասխանը այս
թիւին մէջ է, թող զրկէ :

Ալեքսայ, Գործակալ. — Հնչուն պա-
տասխանի կը սպասենք :

Գուրգպիէն, Խ. Գ. — Նոյն,
Երզնկա, Գործակալ. — յ
Մալկարա » — »

Ա Ձ Դ

Միանգամ ընդ միշտ կը ծանուցանենք
թէ Միանցեալ ընկերութիւնը կազմալու-
ծուած է եւ Պատրիարքաանի կողմէ կը

անօրինուին նոյն ընկերութեան գործե-
րը : Կը խնդրենք որ այս մասին միայն
Պատրիարքաանի գիտուի տեղեկու-
թիւն ստանալու համար :

Ս. ԳԱԻԹԵԱՆ

ՆՆՀՐԱԺԵՇՏ

Աղբեցիկ ձեր պարտեզներն ու արտերը

Ժ. Թորեֆօ եւ ընկերութեան
կողմանէ պատրաստուած է ծաղկի,
բանջարեղէնի, ծառերու եւ ընդհանրա-
պէս ամէն մշակութեանց համար զուտ
և մասնաւոր արհեստական աղբ որուն
գործածութիւնը թէ՛ խնայողական է և
թէ՛ խիստ արդիւնաբեր :

Տեղեկութեանց համար դիմել առ Խ.
Նաչիտ, Գիւլիւք Պատնաթեան խան,
Սղաւազուլ :

Բ Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Մասեմագրական	
Յօդուար Գրքե Պատշեց	Գ. Խաչկունց
Գրախօսական	
Ճաշակ Գաղղիական արդի բանաստեղծու-	
թեան :	Կարօ
Կենսագրական	
Յովհ. Եղազեան	Աթիլ
Լեզուաբանական	
Քանի մը նոթիք	Յովն. Գաղանճեան
Համահայրութիւն Մարտի գաւառաբար-	
բառին	Յ. Վարժ
Գրական	
Առուած	Ա. Շիսսան
Տապանագիր [Երբեքէն] մըցում	»
Փողովից . բանախօսութիւն	
Թուրքուշի սերահարը	Հայկալ
Ընկերական	
Մուրացիկին լուսան	Ս. Փ.
Հասկախոյ	
Կյմիբեանց մըցանակին զրկուած երկերը . — Մեր	ԽՄԲ.
ցանածը կը բեղնաւորի . —	

Լուրեր
Աղջ. Ներքին, Գաղաթակոն

Արտօմատր. — Հ. Ս. Խ. ԻԻԹԻՆՁԵԱՆ

ՏՊԱԳԻ. ՆՇԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ